

Werkstraf in uitvoering

Editie 29 | December 2021

Jubileum:
50 jaar werkstraf

Klussen op maat
bij RuitActief

Werkstraf als
eye-opener

Reclassering Nederland



> PRIMEUR IN ZEELAND

50 jaar werkstraf

UTRECHT - De werkstraf is jarig. Op 8 december 2021 is het precies 50 jaar geleden dat de geschiedenis van de werkstraf in Nederland begon met de zogenaamde “ijzervlechterszaak”. In deze editie van Werkstraf in Uitvoering staan we stil bij dit jubileum en blikken we terug op 50 jaar werkstraf.

In 1971 acht een politierechter in Arnhem drie ijzervlechters schuldig aan de mishandeling van een bromfietser. De rechter legt het drietal een voorwaardelijke gevangenisstraf op met als bijzondere voorwaarde dat zij voor een bepaalde periode werk moeten verrichten in een verpleeghuis, een sociaal pedagogisch centrum en een revalidatiecentrum. Hiermee wordt geschiedenis geschreven want deze “alternatieve sanctie” zoals het destijds wordt aangeduid, gaat de boeken in als de allereerste werkstraf van Nederland.

Begin jaren zeventig

Het milde strafrechtelijk klimaat is

kenmerkend voor Nederland in de vroege jaren zeventig. De focus ligt nadrukkelijk op resocialisatie in plaats van vergelding. Dat blijkt ook uit het historisch lage aantal van 2.300 gedetineerden in 1973. In de tweede helft van de seventies slaat het klimaat om. Met het oplopen van de criminaliteit worden er strengere straffen uitgedeeld. Met als gevolg een cellentekort, waardoor veroordeelden lang moeten wachten voordat zij hun straf kunnen uitzitten. Hoewel uit nood geboren, bieden alternatieve straffen uitkomst.

Voor de uitvoering en begeleiding van alternatieve straffen komen de reclasseringsorganisaties in beeld. Die staan aanvankelijk niet te trappelen, want destijds ligt de focus sterk op het welzijn van reclassanten en ‘gewongen werken’ past niet bij iedereen in dat plaatje. Men is bang om een schakel te worden in de strafrechten. Toch, komt na enig gemor de begeleiding van de ‘dienstverlening’ bij de reclassering te liggen.

Begin jaren tachtig wordt er volop geëxperimenteerd met alternatieve straffen en toont onderzoek aan dat deze vorm van straf goed werkt. De populariteit van alternatieve straffen oftewel de werkstraf neemt toe en wordt steeds vaker opgelegd: van 1.700 in 1981 naar ruim 6.000 in 1990.

‘Begin jaren zeventig ligt de focus op resocialisatie boven vergelding’

Eind jaren tachtig (1989) wordt de taakstraf, die toen kon bestaan uit een leerstraf, werkstraf of een combinatie daarvan, opgenomen in het Wetboek voor Strafrecht. In de jaren negentig loopt het aantal opgelegde taakstraffen op tot 20.000 per jaar. Die explosieve stijging is toe te schrijven aan het feit dat de overheid de strijd aanbindt met sociale zekerheids-fraude. Sinds 2001 is de taakstraf officieel één van de vier hoofd-straffen in Nederland. In de jaren na de millenniumwisseling



De “alternatieve sanctie” uit de jaren zeventig wordt later omgedoopt tot “werkstraf”.

loopt het aantal opgelegde taakstraffen op tot maar liefst 40.000 per jaar. Sinds 2008 leggen rechters ook meer werkstraffen op dan gevangenisstraffen. Een werkstraf kost minder geld dan een gevangenisstraf, de werkgestrafte doet wat terug voor de maatschappij en de kans op recidive

ligt bij een werkstraf veel lager dan bij een gevangenisstraf. In 2020 werd de werkstraf ruim 23 duizend keer opgelegd. Ondanks dat het aantal als gevolg van corona lager was dan het jaar daarvoor, is de werkstraf nog |altijd de meest opgelegde straf in Nederland.

> CHECK

Mijlpalen van 50 jaar werkstraf

Eerst werkstraf in Nederland opgelegd aan drie ijzervlechters.

1971

Experimenten met 'dienstverlening' beginnen bij de reclassering.

De taakstraf wordt opgenomen in het Wetboek van Strafrecht.

1981

1989

Stijging van het aantal opgelegde werkstraffen zet door tot 20.000 per jaar.

Werkstraf wordt officieel één van de vier hoofdstraffen in Nederland naast gevangenisstraf, hechtenis en boete.

Jaren '90

2001

> Oproep

Werkstrafprojecten gezocht!

Reclassering Nederland is op zoek naar meer werkstrafprojecten. Bent of kent u misschien een leuk project? Of wilt u meer weten over de mogelijkheden? Stuur een mail naar info@reclassering.nl.



> DE STELLING

'Projecten moeten meer begeleiding krijgen van Reclassering Nederland in hoe zij om moeten gaan met werkgestrafte'

Cire Daff, medewerker werkstraf

'Als ik mijn werk goed doe, is dat niet het geval. Als medewerker werkstraf merk ik dat werkgestrafte vaker dan voorheen minder geneigd zijn om met mij mee te werken. Het is mijn taak om een goede

match te maken tussen werkgestrafte en een project. Als een werkgestrafte zich totaal niet coöperatief opstelt, dan plaats ik zo iemand niet op een extern project maar op een groepsproject.'

> UITGELICHT

Werkgestrafte schieten Limburg te hulp

ELSLOO - Deze zomer werd het zuiden van Nederland overvallen door ongekend hevige overstromingen. Het water dat door rivieren de Maas en de Geul raasde richtte een enorme ravage aan in Zuid-Limburg. Ook in het drukbezochte recreatiegebied rondom Elsloo zijn de gevolgen pijnlijk zichtbaar. Samen met de boswachters van

Staatsbosbeheer zette Reclassering Nederland gedurende tien weken een grote groep werkgestrafte in om de met afval bezaaide oevers en uiterwaarden op te ruimen. 'Toen de omvang van deze crisissituatie duidelijk werd hebben we alles uit onze handen laten vallen en onze hulp aangeboden', zegt Wensley Grond,

projectbeheerder in de regio Zuid die de inzet van werkgestrafte coördineerde. 'Op de drukste momenten zijn we ter plaatse geweest met wel vijf groepsprojecten, in totaal ongeveer veertig werkgestrafte en tien werkmeesters. Juist omdat het werk nuttig is en urgentie heeft geeft het extra motivatie aan de werkgestrafte.'



Klussen op maat bij RuiterActief

BARNEVELD – Het is een bekend beeld binnen RuiterActief: vrijwilligers die komen klussen op één van de locaties. Soms zijn het werkgestraften die een handje komen helpen. Al sinds 2010 biedt Teunis Ruiter, oprichter van RuiterActief, een aantal plekken voor werkgestraften. Iedere locatie heeft zijn eigen unieke werkzaamheden: van tuinhekken monteren tot een geitenhok in elkaar timmeren.

Het is inmiddels vijftien jaar geleden dat Teunis onderzoek deed naar het bewegingspercentage van mensen met een beperking. 'Ongeveer tachtig procent sportte te weinig,' vertelt Teunis. 'In eerste instantie wilde ik mensen met een beperking laten bewegen in bestaande sportscholen.

Al snel werd duidelijk dat zij werden nagekeken vanwege hun beperking.' Om ervoor te zorgen dat mensen met een beperking comfortabel naar de sportschool kunnen, richtte Teunis een fitnesscentrum op. Ondertussen is RuiterActief uitgegroeid tot een zorgboerderij die dagbesteding biedt voor kinderen, jongeren en volwassenen met een beperking en Teunis richtte ook RuiterWerkt op om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan een baan te helpen.

Passend werk

De samenwerking met Reclassering Nederland kwam twaalf jaar geleden tot stand. 'Na ons eerste contact, kwamen we al snel tot een overeenkomst. De werkgestraften leveren hier

toegevoegde waarde en zijn functioneel aan de slag. Daarom kijken we altijd naar de kwaliteiten van een persoon. Op basis daarvan maken we een keuze op welke locatie ze het best passen,' vertelt Teunis. De zorgboerderij had laatst een groter geitenhok nodig omdat er een aantal geiten drachtig waren. 'We kregen hulp van een werkgestrafte die timmerman was. Die samenwerking ging heel goed. Iedereen ging tevreden naar huis omdat er weer een mooie klus geklaard was.'

Win-win

Daarnaast vind Teunis het ook belangrijk dat hij een goed gevoel heeft bij de werkgestraften. 'Een werkgestrafte riep twijfels bij me op tijdens een



intakegesprek. Ik besloot toen om de man toch een kans te geven en daar ben ik achteraf heel blij om. Hij heeft zijn taak niet alleen keurig uitgevoerd,

inmiddels is hij een vaste vrijwilliger die drie tot vier dagen aan de slag is bij ons. Een echte win-win situatie als je het mij vraagt!

> KORT

Omgaan met **agressie**

Steeds vaker horen we om ons heen dat de maatschappij verhard. Maar is dat ook zo? Cire Daff, al ruim veertien jaar werkzaam bij Reclassering Nederland als medewerker werkstraf, merkt inderdaad bij intakes dat cliënten in vergelijking met vroeger hem steeds vaker wantrouwend bejegenen, niet willen meewerken en zich soms zelfs agressief opstellen. Cire: 'Als ik een intake met cliënten doe, leg ik uit wat de werkstraf inhoudt en aan welke regels zij moeten voldoen. Ter voorbereiding van een intakegesprek raadpleeg ik altijd jd-online en informeer ik naar de achtergrond van de client om een goed beeld te kunnen vormen van het soort persoon dat ik voor mij heb. Steeds

vaker zijn er cliënten die hun kaken stijf op elkaar houden en zich totaal niet coöperatief opstellen. Als ik hen uitleg dat ik meer over hen te weten wil komen om een goede match te kunnen maken met het project, zeggen ze dat hen dat niet interesseert. Als cliënten niet willen meewerken of als ik agressief of manipulatief gedrag meen te bespeuren, plaats ik cliënten altijd op een groepsproject. Soms glipt er wel eens iemand doorheen. Als een werkgestrafte zich misdraagt op een extern project, is het zaak dat de contactpersoon direct aan de bel trekt. Want zowel fysieke als verbale agressie of andere vormen van onaangenaam gedrag worden door ons onder geen beding getolereerd.'



Teunis Ruiter voor De Gruttohoeve, één van de locaties waar hij plek heeft voor werkgestraften.

Esther Vroegop



'Ja, maar doet iedereen...' Zijn stem wordt steeds een beetje zachter. Ook zijn houding die ik eerst zou omschrijven als die van een opgefokt gorilla aan de steroiden, maakt plaats voor een verslagen jongeman die het allemaal niet meer overziet.

'Mark...?', ga ik verder. 'Klopt het dat je de werkmeester hebt uitgescholden voor alles wat maar lelijk en ziek is toen hij jou aansprak op je gedrag?' 'Ja, klopt,' zegt hij met een klein stemmetje. 'Maar ik denk niet dat hij weet dat ik nu moet zitten en wat voor gevolgen dat voor mij heeft', voegt hij toe met het laatste vuur dat in hem zit. Hij zit inmiddels uitgeblust in elkaar gedoken tegenover mij. Nog even en hij gaat huilen, denk ik bij mezelf.

'Ik denk dat hij dit heel goed weet Mark. Daarom heb je zo veel kansen gehad vóór dat hij je wegstuurde', zeg ik.

'Mark?', vraag ik, in de hoop dat hij nu zijn "spiegel" gevonden heeft. 'Ben je zómaar weggestuurd van de werkstraf?' 'Nou... uhhmm... niet echt.'

> Reageer op deze column via info@reclassering.nl

Weggestuurd

'Ik ben zómaar weggestuurd bij de werkstraf!!'
Hij kwam nog net niet schreeuwend mijn spreekkamer binnen.
'Zomaar?!', zei ik. Misschien net iets te teatraal.
'Klopt het dat je te laat was?', vroeg ik Mark, de jongen die nu zo'n twee jaar bij mij in toezicht loopt.
'Ja!'. De woorden spuugt hij mijn kant op. 'Maar daar kon ik niets aan doen. Mijn wekker was niet afgegaan!
'Klopt het dat dit de tweede keer was dat je te laat was?', vervolg ik zo rustig mogelijk.
'Ja! Maar die andere keer had de bus vertraging', sist hij tussen zijn tanden door.
'Klopt het dat je op de dag dat je de eerste keer te laat was, hebt staan blowen in de pauze?'

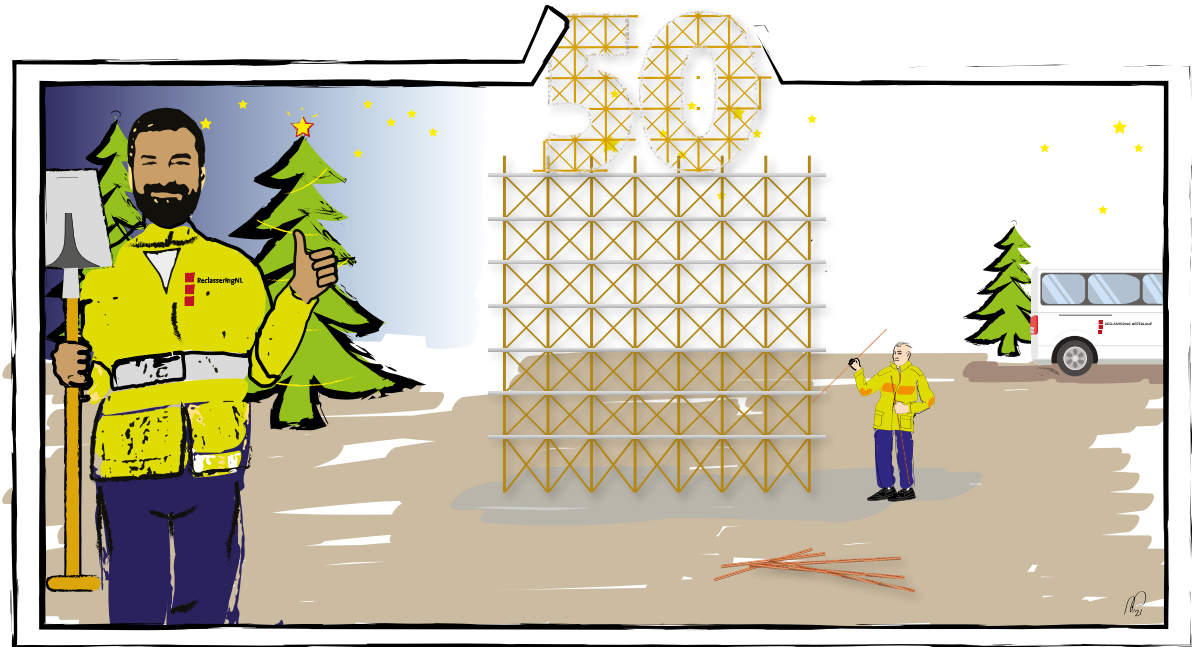
Werkstraf als eye-opener

ROTTERDAM - Na een carrière als politieagent op zijn geboorteeiland Aruba verhuist Dean* naar Nederland. Hier raakt hij in de problemen wanneer zijn vrouw, met wie hij twee kinderen heeft, een scheiding aanvraagt. Dean grijpt naar de fles terwijl de schulden zich opstapelen. Het kwartje valt nog niet wanneer hij voor de eerste keer wordt veroordeeld tot een werkstraf voor rijden onder invloed. 'Ik deed mijn werkstraf bij de lokale buurtsuper waar ook kinderen

met een handicap een dagbesteding hebben. Hier deed ik allerlei klusjes en het was een prettige omgeving om te werken. De omgeving motiveerde mij om een opleiding te volgen tot elektromonteur en tijdens mijn studie vond ik een baan bij een fijne werkgever.' Door de aanhoudende stress rondom zijn scheiding en schuldenlast blijft Dean drinken. Als hij twee jaar later opnieuw wordt gepakt voor rijden onder invloed wordt zijn rijbewijs ingenomen en krijgt hij wederom een

werkstraf opgelegd. 'Ik heb toen een aantal goede gesprekken gevoerd met mijn begeleider bij reclassering. Dit is je laatste kans zei zij en die heb ik gegrepen.' Dean is uiteindelijk gestopt met drinken en sinds oktober schuldenvrij. 'Mijn doel is om volgend jaar mijn kinderen mee te nemen op vakantie naar Aruba, om ze eindelijk het eiland te laten zien waar ik vandaan kom.'*

*gefingeerde naam



IN DECEMBER IS HET 50 JAAR GELEDEN DAT DE BASIS WERD GELEGD VOOR DE HUIDIGE WERKSTRAF: DRIE IJZERVLECHTERS KREGEN VOOR HET EERST EEN 'ALTERNATIEVE STRAF' VAN DE RECHTER.

Cartoonist: Bart Pausma, Reclassering Nederland

Colofon

Werkstraf in uitvoering verschijnt drie keer per jaar in een oplage van 2.500 stuks. **Redactie** Reclassering Nederland **Hoofredactie** Peter van den Hoogen, Media & Communicatie **Tekst en eindredactie** Mediatie **Vormgeving** Enof creatieve communicatie, enof.nl **Fotografie** Frank Penders Drukwerk **Drukkerij** Libertas Pascal **Met dank aan** alle projecten en medewerkers die hebben meegewerkt aan deze editie.